

Inbreng Controle Alt Delete voor het rondetafelgesprek etnisch profileren op 24 november 2021

De aanleiding van dit rondetafelgesprek is de uitspraakⁱ van de rechtbank van Den Haag van 22 september jl. inzake etnisch profileren van de Koninklijke Marechaussee (KMar). Het doel van dit rondetafelgesprek is om meer begrip te krijgen bij de impact en uitvoering van etnisch profileren en het wettelijk kader dat daarbij hoort. Controle Alt Deleteⁱⁱ deelt in deze position paper met name kennis en ervaring op het gebied van de impact en uitvoering van etnisch profileren en de rol die Tweede Kamerleden kunnen vervullen.

Nederland normaliseert op dit moment discriminatie

Op 22 september oordeelde de rechtbank Den Haag dat etniciteit een reden mag spelen bij 'onveranderlijke uiterlijke kenmerken' objectieve criteria zijn voor iemands (vermeende) nationaliteit. Selectiebeslissingen op basis van etniciteit zijn volgens de rechtbank niet discriminerend. In de weken daarna spraken meerdere hoogleraren en juristen zich uit. Zie bijvoorbeeld Amade M'charek en Marie Rosenkrantz in NRCⁱⁱⁱ, Eva Gonzalez Perez en Hans Siebers in Trouw^{iv} en Gerard Spong bij Radio Stanvaste^v. Ook de Raad van Europa, de hoogste mensenrechtenorganisatie van het Europese continent, heeft zich uitgesproken^{vi}. In een brief die de rapporteur inzake racisme en tolerantie aan Nederlandse ministers stuurde, waarschuwt de Raad dat de rechterlijke macht met deze uitspraak discriminatie normaliseert.

Etnisch profileren en institutioneel racisme

De Europese definitie^{vii} van etnisch profileren, die ook door Controle Alt Delete wordt gebruikt, is: *"het gebruik van criteria of overwegingen omtrent 'ras', huidskleur, etniciteit, nationaliteit, taal en religie bij opsporing en rechtshandhaving – zowel op operationeel als organisatorisch niveau – terwijl daarvoor geen objectieve rechtvaardiging bestaat."* Simpel gezegd het is etnisch profileren als uiterlijke kenmerken een rol spelen in de selectie zonder dat daar een goede reden voor is.

Etnisch profileren is institutioneel racisme omdat er sprake is van structurele ongelijke behandeling en institutionele uitsluiting van individuen en groepen op basis van hun (vermeende) etniciteit ('ras', huidskleur, nationaliteit, of afkomst). Beleid en instructies vragen soms expliciet van wetshandhavers om etnisch te profileren. Daarnaast worden er geen maatregelen getroffen tegen individuele wetshandhavers die zich schuldig maken aan etnisch profileren.

Het Kabinet staat toe dat 'ras', huidskleur, (vermeende) etniciteit en nationaliteit worden gebruikt in risicoprofilering van burgers tegen wie geen enkele verdenking of aanwijzing van betrokkenheid bij enig strafbaar feit bestaat. Een verdrietig exemplarisch voorbeeld is het Toeslagenschandaal bij de Belastingdienst. De Belastingdienst werkte met risicoprofielen die informatie over (dubbele) nationaliteit bevatte (en mogelijk meer) wat leidde tot institutionele uitsluiting en structurele ongelijke behandeling van burgers omdat zij tot een 'groep' behoorden die als verdacht werden gezien. Een ander exemplarisch voorbeeld is van een van de mede-eisers die deel uit maakt van onze coalitie in de rechtszaak tegen de KMar. Mpanzu werd uit de rij gehaald toen hij terugvloog uit Italië omdat hij voldeed aan het risicoprofiel van 'de Nigeriaanse geldsmokkelaar'. De KMar heeft ons zelf verteld dat dat het profiel was waar toen mee gecontroleerd werd. Voor de duidelijkheid: Mpanzu is een Nederlander met Congolese roots en tussen Congo en Nigeria ligt zo'n 2000 kilometer. De KMar heeft ook aan ons verteld waar dat profiel uit bestond. En let op dit is geen grap. Dit is echt wat ze zeiden. Mpanzu werd gestopt omdat hij: "snel liep, goed gekleed was en omdat hij een 'niet-Nederlands uiterlijk' had". De vraag überhaupt is wat dan een 'Nederlands uiterlijk' is? Of mensen nou voor of tegen een multiculturele samenleving zijn. In het Nederland van vandaag bestaat een 'Nederlands uiterlijk' niet. Dit is een belangrijk oorzak van etnisch profileren: het gebruik van risicoprofielen die etniciteit bevatten.

Impact van etnisch profileren

De documentaire 'Verdacht'^{viii} geeft krachtig inzicht in de persoonlijke impact van etnisch profileren. Etnisch profileren schaadt het vertrouwen^{ix} in wetshandhavers en gaat (in tegenstelling tot wat veel mensen denken) ten koste van effectieve^x criminaliteitsbestrijding. In de praktijk zorgt etnisch profileren er voor dat mensen minder snel een beroep doen op wetshandhavers en/of medewerking zullen verlenen als zij getuige zijn of kennis hebben over een strafbaar feit.

Stembusakkoord en aangenomen motie

Op donderdag 11 maart j.l. is een stembusakkoord^{xi} ondertekend door VVD, D66, GroenLinks, SP, PvdA, Partij voor de Dieren, DENK, 50 plus, Bij1 en Volt. Tevens heeft CDA haar steun uitgesproken voor dit akkoord dat leidde tot een aangenomen motie^{xii} waarin de ondertekenaars afspreken dat etniciteit niet langer gebruikt wordt om fraude te bestrijden. Dit is een belangrijke mijlpaal omdat er met deze motie een standpunt ingenomen is tegen een van de grote oorzaken van etnisch profileren, t.w.: etnisch geladen risicoprofielen.

Gezamenlijke visie

Controle Alt Delete en de Tweede Kamer vinden het zelfde: kleur en afkomst zeggen niets over mogelijk crimineel gedrag. In dit verband citeren we ook graag onze premier Mark Rutte, die recent zei: *"In onze liberale samenleving is het cruciaal dat we mensen altijd op hun individuele gedrag beoordelen en nooit op de groep waar zij toe behoren als zij geen verantwoordelijkheid hebben voor wat die groep als geheel doet."* In een rechtstaat is iedereen gelijk voor de wet.

Rol Tweede Kamerleden

U vervult namens alle Nederlanders een hele belangrijke rol als het gaat om het maken van nieuwe wetten (samen met de regering) en het controleren of de regering haar werk goed doet. Onze oproep aan u is:

- Geef uitvoering aan de aangenomen motie door wetshandhavers te verbieden om te werken met etnisch geladen risicoprofielen om criminaliteit of fraude te bestrijden
- Betrek in de behandeling van een wet(svoorstel) of dit eventueel Nederlanders van kleur onevenredig kan raken, zoals de nieuwe VOG-wetgeving.^{xiii}
- Zet in op bewezen effectieve instrumenten tegen etnisch profileren. Zorg ervoor dat bewezen effectieve instrumenten worden geïmplementeerd, er wordt op toegezien dat iedereen zich er aan houdt en er wordt gemonitord of etnisch profileren afneemt.

ⁱ <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RBDHA:2021:10283>

ⁱⁱ www.controlealtdelete.nl

ⁱⁱⁱ <https://www.nrc.nl/nieuws/2021/10/01/etnisch-profileren-doe-het-niet-a4060375>

^{iv} <https://www.trouw.nl/opinie/etnisch-profileren-aan-de-grens-leidt-tot-willekeur-en-discriminatie~b86e0956/>

^v <https://www.youtube.com/watch?v=2cNYnuPKOeo>

^{vi} [https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/raad-van-europa-nederlandse-rechter-normaliseert-discriminatie-door-](https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/raad-van-europa-nederlandse-rechter-normaliseert-discriminatie-door-marechaussee~b28ef596/?utm_campaign=shared_earned&utm_medium=social&utm_source=whatsapp)

[marechaussee~b28ef596/?utm_campaign=shared_earned&utm_medium=social&utm_source=whatsapp](https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/raad-van-europa-nederlandse-rechter-normaliseert-discriminatie-door-marechaussee~b28ef596/?utm_campaign=shared_earned&utm_medium=social&utm_source=whatsapp)

^{vii} https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/ethnic-profiling-a-persisting-practice-in-europe#_ftnref1

^{viii} <http://www.controlealtdelete.nl/verdacht>

^{ix} Boutellier et al. (2011) De positie van de politie. Een verkennende studie voor de strategische onderzoeksagenda politie, pp. 54-55

^x Onder meer: Bovenkerk (2009) Wie is de terrorist? Zin en onzin van ethnic profiling

^{xi} <https://dezwijger.nl/programma/samen-tegen-racisme>

^{xii} <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2021Z06245&did=2021D13795>

^{xiii} <https://controlealtdelete.nl/articles/kamer-stemt-morgen-over-nieuwe-regels-vog-aanvraag>